

تاریخ و فلسفه تاریخ در قرآن

بخش دوم - بعثت پیامبران (۴)

* بعثت و نهضت موسی

آنچه را در این بخش در قلمرو اندیشه و نگاه داریم:

* ویژگی بعثت موسی

بعثت موسی، فراگیر فهرست آیاتی مربوط به:

از تولد تا بلوغ - از بلوغ تا بعثت - هنگامه بعثت - مبارزه با فرعون و فرعونیان - تزویرهای فرعون - مؤمن آل فرعون - جمع بندی شکست عبرت آموز فرعون و فرعونیان - نزول تورات - فتنه های پس از بعثت - فراز و فرود تاریخ بنی اسرائیل و قانونمندی آن - سرکشی قارون - دریافت مدال افتخار - تأکید بر پاسداری از خط بعثت - در مکتب پیر!

رابطه مسیح و موسی

پس از موسی مشتمل بر:

تولد شگفت انگیز عیسی - نیایش یحیی و ولادت زکریا - نقش عیسی در تکمیل رسالت موسی - تبلیغ دعوت عیسی - دعوت الیاس - داوود و سلیمان در صحنه حکومت و قضاوت - عزیز، طالوت و جالوت و بلعم - حماسه عزلت و بهره گیری سالم از قدرت

ویژگی بعثت

می‌توان گفت که در قرآن بعثت موسی و حرکت بنی اسرائیل را جایگاهی ویژه است، چنان که هیچیک از حلقه‌های تاریخ پیامبران - به‌ویژه از جهت حجم و کمیت - با آن همانند نیست. بسا راز این ویژگی پیوند مستقیم این حلقه با بعثت پیامبر خاتم است. به عبارت دیگر در روند تکاملی نهضت ادیان - پیش از اسلام - قله‌هایی بلند در نگاه می‌نشیند و هر يك در زنجیره‌های تاریخ پیامبران نقطه عطف و حلقه ارتباطی به شمار می‌آید که به بعثت موسی و حرکت بنی اسرائیل پایان می‌یابد. بدین سان بعثت موسی را باید برآیندی از جریان نهضت توحیدی به شمار آورد که در آن می‌توان جمع‌بندی تمامت تجربه‌ها و عبرت‌های این جریان را توفیق یافت. بسا به همین دلیل است که کمتر سوره‌ای از قرآن است که به تاریخ پیامبران به تفصیل پرداخته باشد و در آن از حرکت بنی اسرائیل و نهضت موسی شام و یادی - با تفصیلی بیشتر - نیامده باشد.

فرضیه بالا به‌ویژه زمانی بیشتر تقویت می‌شود که به رسالت مسیح به عنوان مکمل آن حرکت نگاه شود. به هر حال با توجه به این نکته‌ها فهرست‌های آیات قرآنی را در این زمینه از نگاه می‌گذرانیم:

از تولد تا بلوغ

فهرست شماره ۱ احادیث فریق

رتال جامع علوم انسانی

شماره مسلسل ۴۱
موضوع اصلی: بعثت موسی
موضوع فرعی: از تولد تا بلوغ

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۲۰	طه	۳۷-۴۱	۵	
۲۸	قصص	۷-۱۳	۷	۱۲

فهرست شماره ۲

شماره مسلسل ۴۲

موضوع اصلی: بعثت موسی

موضوع فرعی: از بلوغ تا بعثت

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۲۸	قصص	۲۸-۱۴	۱۵	۱۵

فهرست شماره ۳

شماره مسلسل ۴۳

موضوع اصلی: بعثت موسی

موضوع فرعی: هنگامه بعثت

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۲۰	طه	۴۸-۹	۴۰	۶۸
۲۵	فرقان	۳۶-۳۵	۲	
۲۶	شعرا	۱۷-۱۰	۸	
۲۷	نمل	۱۲-۷	۶	
۲۸	قصص	۳۵-۲۹	۷	
۷۹	نازعات	۱۹-۱۵	۵	

فهرست شماره ۴

شماره مسلسل ۴۴

موضوع اصلی: بعثت موسی

موضوع فرعی: مبارزه با فرعون و فرعونیان

شماره سوره نام سوره شماره آیه جمع آیات جمع تمامی آیات در این زمینه

۷	اعراف	۱۷۴-۱۰۲	۷۵	
۱۰	یونس	۹۳-۷۵	۱۹	
۱۷	بنی اسرائیل	۱۰۳-۱۰۱	۳	
۲۰	طه	۶۳-۴۹	۱۵	
۲۳	مؤمنون	۴۸-۴۵	۴	
۲۶	شعرا	۳۳-۱۸	۱۶	
۲۸	قصص	۳۹-۲۶	۴	
۲۹	عنکبوت	۴۳-۳۹	۵	
۴۰	مؤمن	۲۷-۲۳	۵	
۴۳	زخرف	۵۶-۴۶	۱۱	
۴۴	دخان	۳۱-۱۷	۱۵	

۱۷۳

فهرست شماره ۵

شماره مسلسل ۴۵
 موضوع اصلی: بعثت موسی
 موضوع فرعی: تزویرهای فرعون

شماره سوره نام سوره شماره آیه جمع آیات جمع تمامی آیات در این زمینه

۷	اعراف	۱۲۶-۱۰۱	۲۶	
۲۰	طه	۷۶-۶۲	۱۵	
۲۶	شعرا	۵۱-۳۴	۱۸	

۵۹

فهرست شماره ۶

شماره مسلسل ۴۶

موضوع اصلی: بعثت موسی

موضوع فرعی: مؤمن آل فرعون

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۴۰	مؤمن	۲۸-۴۵	۱۸	

فهرست شماره ۷

شماره مسلسل ۴۷

موضوع اصلی: بعثت موسی

موضوع فرعی: جمع بندی عبرت آموز شکست فرعونیان

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۱۱	هود	۹۶-۹۹	۴	
۲۶	شعرا	۵۲-۶۸	۱۷	
۲۷	نمل	۱۳-۱۴	۲	
۲۸	قصص	۴۰-۴۲	۳	
۵۱	ذاریات	۲۸-۴۰	۱۳	
۵۳	قمر	۴۱-۴۲	۲	
۶۹	حاقه	۹-۱۲	۴	
۷۳	مزمل	۱۵-۱۶	۲	
۷۹	نازعات	۲۰-۲۶	۷	
۸۸	فجر	۱۰-۱۴	۵	

فهرست شماره ۸

شماره مسلسل ۴۸
موضوع اصلی: بعثت موسی
موضوع فرعی: نزول تورات

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۲۱	انبیاء	۴۸-۴۹	۲	
۲۳	مؤمنون	۴۹	۱	
۲۸	قصص	۴۳	۱	
۳۲	سجده	۲۳-۲۴	۲	
۴۱	فصلت	۴۵-۴۶	۲	
۸				

فهرست شماره ۹

شماره مسلسل ۴۹
موضوع اصلی: بعثت موسی
موضوع فرعی: فتنه‌های پس از بعثت

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۲	بقره	۹۲-۹۳	۲	
۴	نساء	۱۵۲	۱	
۷	اعراف	۱۴۱-۱۵۴	۱۴	
۲۰	طه	۳۸-۹۸	۱۶	
۳۲				

فهرست شماره ۱۰

شماره مسلسل ۵۰

موضوع اصلی: بعثت موسی

موضوع فرعی: فراز و فرود تاریخ اسرائیل و قانونمندی آن

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۲	بقره	۴۰-۱۰۳	۶۴	۸۴
۵	مائده	۷۷-۸۱	۵	
۱۱	هود	۱۱	۱	
۱۷	بنی اسرائیل	۴-۸ و نیز ۱۰۴	۶	
۴۴	دخان	۳۰-۳۳	۴	
۴۵	جاثیه	۱۵-۱۷	۳	
۶۱	صف	۵	۱	

فهرست شماره ۱۱

شماره مسلسل ۵۱

موضوع اصلی: بعثت موسی

موضوع فرعی: سرکشی قارون

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۲۸	قصص	۷۶-۸۱	۹	۹

فهرست شماره ۱۲

شماره مسلسل ۵۲

موضوع اصلی: بعثت موسی

موضوع فرعی: دریافت مدال افتخار

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۳۷	صافات	۱۱۴-۱۲۲	۹	۹

فهرست شماره ۱۳

شماره مسلسل ۵۳
موضوع اصلی: بعثت موسی
موضوع فرعی: تأکید بر پاسداری از خط بعثت

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۱۴	ابراهیم	۶-۸	۳	۶
۲۰	طه	۸۰-۸۲	۳	

آیات فهرست ۴۸ نیز بعضاً در این زمینه سودمند است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

فهرست شماره ۱۴

شماره مسلسل ۵۴
موضوع اصلی: بعثت موسی
موضوع فرعی: موسی در مکتب پیرا

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۱۸	کهف	۶۰-۸۲	۲۳	

رابطهٔ مسیح و موسی

چنان که پیش از این اشاره شد، در بررسی آیات قرآنی رسالت عیسی را نمی‌توان با تفکیک از بعثت موسی تحلیل کرد، که این دورویداد مهم تاریخ پیامبران را باید به عنوان يك مجموعه به شمار آورد. بسا انحراف کسانی که با تکیه بر معنویت حضرت مسیح به دنیاگریزی گراییده‌اند و به کژاندیشی‌هایی در فهم زهد دچار شده‌اند ریشه در نادیده گرفتن این نکته داشته باشد. بگذریم از ارتباط تنگاتنگ تمامت حلقه‌ی زنجیره‌ی پیامبری و بحث اساسی کلیت ادیان که بی‌توجهی به آن ریشه‌ی اصلی تجزیه‌ی امت واحدهٔ توحیدی است. با درنظر گرفتن این نکته‌ی قرآنی می‌توان چگونگی طرح آیات مربوط به مقدمات ولادت حضرت مریم، داستان زکریا و یحیی، ولادت شگفت‌انگیز مسیح و ... را با نگاهی دیگر مرور کرد و به نکته‌هایی نو دست یافت. گویی در پی مبارزات حضرت موسی - چنان که در طبیعت تمامی مبارزات سیاسی است - فضای جامعه به دود و دمهایی آلوده می‌شود که نیاز به نوعی تلطیف دارد. در این زمینه اگر بخواهیم از يك مثل روشن تاریخی استفاده کنیم، می‌توانیم به نقش امام سجاد در تاریخ اسلام پس از حماسهٔ عاشورا اشاره کنیم.

فهرست شمارهٔ ۱۵

شمارهٔ مسلسل ۵۵
 پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 موضوع اصلی: پس از بعثت موسی
 موضوع فرعی: تولد شگفتی‌انگیز عیسی

شمارهٔ سوره نام سوره شمارهٔ آیه جمع آیات جمع تمامی آیات در این زمینه

۳	آل عمران	۳۴-۴۸	۵۱	
۱۹	مریم	۱۶-۳۷	۲۲	
۲۱	انبیاء	۹۱-۹۲	۲	۳۹
				۳۹

فهرست شماره ۱۶

شماره مسلسل ۵۶

موضوع اصلی: پس از موسی

موضوع فرعی: نیایش یحیی و ولادت ذکریا

شماره سوره نام سوره شماره آیه جمع آیات جمع تمامی آیات در این زمینه

۳	آل عمران	۴۱-۳۷	۵
۹۱	مریم	۱۵-۲	۱۴
۲۱	انبیاء	۹۰-۸۹	۲

۲۱

فهرست شماره ۱۷

شماره مسلسل ۵۷

موضوع اصلی: پس از موسی

موضوع فرعی: نقش عیسی در تکمیل رسالت موسی

شماره سوره نام سوره شماره آیه جمع آیات جمع تمامی آیات در این زمینه

۳	آل عمران	۵۸-۴۹	۱۰
۵	مائده	۱۱۹-۱۰۸	۱۲
۴۳	زخرف	۶۵-۶۳	۳
۵۷	حدید	۲۷	۱
۶۱	صف	۱۴ و ۶	۲

۲۸

فهرست شماره ۱۸

شماره مسلسل ۵۸

موضوع اصلی: پس از موسی
موضوع فرعی: تبلیغ دعوت عیسی

شماره سوره نام سوره شماره آیه جمع آیات جمع تمامی آیات در این زمینه

۳۶ یس ۱۳-۳۰ ۱۸

بدین ترتیب مرور قرآنی ما - در بحث تاریخ پیامبران - به مرز تاریخ اسلام نزدیک می شود. در این میان فرازهایی به جای مانده است که به هر یک در فهرستی اشاره خواهیم داشت و پس از آن صفحاتی دیگر به عنوان تاریخ اسلام گشوده خواهد شد:

فهرست شماره ۱۹

شماره مسلسل ۵۹

موضوع اصلی: پس از موسی

موضوع فرعی: دعوت الیاس

شماره سوره نام سوره شماره آیه جمع آیات جمع تمامی آیات در این زمینه

۳۷ صافات ۱۲۳-۱۳۲ ۱۰ ۱۰

فهرست شماره ۲۰

شماره مسلسل ۶۰

موضوع اصلی: پس از موسی

موضوع فرعی: داوود سلیمان در صحنه‌ی حکومت و قضاوت

شماره سوره نام سوره شماره آیه جمع آیات جمع تمامی آیات در این زمینه

۲ بقره ۱۲ ۱

۲۱	انبیاء	۷۸-۸۲	۵
۲۷	نمل	۱۵-۴۴	۳۰
۳۴	سیا	۱۰-۱۴	۵
۳۸	ص	۱۷-۲۶ و ۳۰-۴۰	۲۱
۶۲			

فهرست شماره ۲۱

شماره مسلسل ۶۱

موضوع اصلی: پس از موسی

موضوع فرعی: عزیز، طالوت و جالوت و بلعم

شماره سوره	نام سوره	شماره آیه	جمع آیات	جمع تمامی آیات در این زمینه
۲	بقره	۲۵۹، ۲۴۶-۲۵۳	۹	
۷	اعراف	۱۷۵-۱۷۸	۴	
۱۳				

حماسه عزلت و بهره‌گیری - سالم از قدرت

به نظر می‌رسد که در فهرستهای گذشته به تمامت آیات مربوط به تاریخ پیامبران -

تا بعثت پیامبر خاتم - اشاره شد و چیزی فروگذار نشده باشد به جز:

۱- داستان اصحاب کهف که می‌توان به عنوان حماسه عزلت از آن یاد کرد و در آیات

۷ تا ۲۷ سوره کهف به آن اشاره شده است.

۲- ذی‌القرنین که نمونه‌ای است از بهره‌گیری سالم از قدرت که در آیات ۸۳ تا ۸۹

سوره کهف از او یاد شده است.

در شماره آینده به بحث تاریخ اسلام خواهیم پرداخت.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی